

La desinformació en els mitjans de comunicació

Presentació

Aquest treball de recerca té com a objectiu demostrar que la informació que la gent rep en el seu dia a dia no representa de manera fidedigna la realitat. Actualment vivim en un món inquiet, interconnectat, en el qual qualsevol esdeveniment pot ser conegut arreu del món, amb un periodisme molt ràpid on cada minut compta per actualitzar nous successos. I és que en la societat que vivim la informació és poder, per això un dels principals objectius d'aquest treball és saber fins a quin punt la gent s'informa i contrasta les notícies que rep, si té criteri, o si es queden a la superfície del primer que troben. Un altre dels objectius és saber qui controla la informació, qui hi ha darrere dels mitjans de comunicació i en quin moment la manipulació s'ha convertit en quelcom normal, així com saber qui decideix què es pot dir i què no, què s'ha de censurar i que no, i sobretot qui posa els límits de la llibertat d'expressió.

Metodologia

Per tal de poder resoldre les diferents qüestions plantejades s'ha dividit el marc teòric en tres grans blocs. El primer fa referència a la informació, incidint en el periodisme, els seus objectius i la seva evolució al llarg dels anys, així com la feina del

periodista, les seves responsabilitats i el codi ètic pel qual es regeixen. El segon està focalitzat en la mentida, el punt d'inflexió que va fer que els objectius del periodisme canviessin, els tipus de mentides i conceptes com *postveritat* o *fake news*, els seus orígens i clars exemples d'aquests al llarg de l'història. Finalment hi ha el bloc sobre el control dels mitjans de comunicació, que també tracta conceptes com la llibertat d'expressió, la manipulació, la censura, etc.

D'altra banda, s'han realitzat dues parts pràctiques. Una consisteix en la realització de dues entrevistes a dues periodistes (Marta Martín de TVE i Montse Riart del diari *Ara*) per tal de veure l'opinió de dues professionals i comparar dos mitjans de comunicació a diferents nivells. L'altra consisteix en un estudi comparatiu de les portades de diferents diaris sobre els fets més rellevants del procés d'independència de Catalunya per poder veure una relació entre la manera com es publica la notícia i qui hi ha darrere del mitjà en qüestió.

Finalment, es poden trobar les conclusions del treball a les quals s'ha pogut arribar, juntament amb la webgrafia formada principalment per articles i documentals.

Cos del treball

El periodisme és l'activitat de compilar, tractar, interpretar i difondre informació verídica i de manera objectiva relacionada amb l'actualitat; per tant, una periodista és aquella persona que té com a tasca informar sobre esdeveniments actuals, la gent, les tendències i els problemes. Aquests es regeixen pel Codi Deontològic de la professió periodística, que defensa dotze criteris i sis annexos.

Després de l'escàndol de les *subprime*, moltes empreses van haver de redirigir el seu rumb i van haver de prioritzar i es van desviar dels seus destinataris, fent que els ciutadans quedessin en un segon pla com a observadors. Arran d'això, la gent s'ha abraonat al món digital, creient erròniament que s'han alliberat de les manipulacions interessades. L'ús de les noves tecnologies, sumat a d'altres factors polítics i socials, han desembocat en un nou període de la història, en el qual es busca impactar en la població. En aquests termes és com es defineix l'«era de la postveritat».

La postveritat és la distorsió deliberada d'una realitat, que manipula creences i emocions per tal d'influir en l'opinió pública. És l'època dels mitjans de «desinformació», que en lloc de traslladar la informació al receptor fabriquen opinions, fet que fa que les persones construïxin les seves opinions a partir de mentides. La major expressió de la desinformació són les *fake news*, informació falsa divulgada sota l'aparença de tenir la cobertura de la premsa, de les quals les noves tecnologies i les xarxes socials en són el portaveu, i pretenen donar la raó a aquell que la busca. Un clar exemple de tot això és l'empresari Roger Ailes, que va fer de les *fake news* un art i va demostrar que en l'èxit polític pesen poc les idees i molt la crispació i l'espectacle.

En alguns països del món els règims de govern no contempen la premsa lliure; per tant, la democràcia, acompanyada d'un periodisme lliure independent de poders polítics i econòmics, és l'únic sistema que permet la llibertat i l'exercici dels drets fonamentals als ciutadans que conformen una societat. Actualment, els mitjans de comunicació han passat a formar part de grans grups d'empreses de manera que l'ofici ha deixat de ser lliure. A més, ens hem acostumat a dependre d'ells i a Espanya els grans hòldings de la informació en la majoria dels casos estan controlats pel sector bancari, multinacionals i constructors. Els consells d'administració de RTVE, Mediaset, Atresmedia i CCMA arriben al 94 % de la quota del mercat audiovisual espanyol i controlen el que veu el 78 % de tota la audiència, i en el cas de la ràdio passa una cosa semblant.

Després d'haver realitzat les entrevistes, s'ha pogut veure que sovint hi ha factors que fan que no sempre s'aconsegueixi l'objectivitat necessària alhora d'informar; tot i això, una notícia no pot dependre del punt de vista de la periodista, encara que ser objectiu sigui quelcom complicat perquè tothom té opinió i perquè, tal i com esmenta Marta Martín, «Voler "representar fidedignament la realitat" és massa pretensions, perquè la realitat és tan complexa com un mirall esquerdat en milers de bocins». A més, la crisi sí que ha passat factura als mitjans i, a nivell social, ens hem acostumat a pensar que la informació de qualitat ha de ser gratis, i això és incompatible amb el fet que els professionals puguin tenir unes condicions dignes com per poder oferir continguts de qualitat.

D'altra banda, arran de l'estudi sobre el paper dels mitjans de comunicació en el procés d'independència de Catalunya s'ha pogut observar com és possible informar d'un mateix conflicte des de punts de vista diferents; no s'ha d'oblidar que molts mitjans convencionals públics són subvencionats pel Govern, és a dir, pels partits polítics. Actualment no s'està donant als ciutadans informació neta, amb els mínims prejudicis, per tal que aquests puguin fer la seva pròpia anàlisi de la realitat. Cada mitjà, amb major o amb menor mesura, «diu la seva» sobre la realitat i en fa una anàlisi segons els seus interessos; hi ha una desinformació en la premsa al voltant del tema de la independència de Catalunya i una absoluta manca de pluralitat entre la premsa impresa.

Conclusions

Després de tota la recerca, es pot afirmar que cada vegada més ens anem allunyant de la realitat. Malauradament, el fet que tot sigui tan immediat fa que passin desapercebudes moltes notícies de gran importància, i estar al dia de tot el que passa a arreu del món quan passa i crear-se una opinió al respecte és gairebé impossible. A més, s'ha normalitzat el fet que els mitjans manipulin i tergiversin la informació. El gran problema pel qual és tan perillós que els mitjans de comunicació deixin de ser

objectius és que la població és cada cop més fàcil de convèncer i de ser influenciada. El periodisme hauria de ser una manera de transmetre al món el que passa arreu, per tal d'informar i donar a la gent les eines per ser persones crítiques i poder formar-se una opinió respecte als problemes que succeeixen. Hauria de ser un mitjà de connexió entre el món i els individus, que construeixi, no pas que destrueixi, que descobreixi en lloc d'encobrir, que ajudi a comprendre i reflexionar.

En conclusió, si volem ser ciutadans lliures cal defensar les nostres llibertats, que inclouen el fet d'estar ben informats i no ser manipulats, perquè actualment el que ens mostren sovint no és la realitat, i si, a més, la gent tampoc no intenta canviar-ho, acabarem vivint en una societat ignorant desinformada per excés i controlada pels que tenen el poder. Per això és molt important tenir a mà mitjans de comunicació dignes, objectius i de qualitat. Però és tant o més important que els humans obrim els ulls i aprofitem la nostra capacitat de raonar per obtenir el nostre propi punt de vista del món, no deixar-nos enganyar i dubtar de tota la informació que ens arriba, volent conèixer totes les vessants de la notícia per tal de ser capaços de crear la nostra pròpia opinió a partir del coneixement i no de la ignorància. Cal que les persones comencin a ser crítiques amb elles mateixes i amb el seu entorn i entenguin que totes som responsables del que passa al món. Així, donant veu a totes les parts, se sintetitza la pluralitat i es potencia la discrepància, i això afavoreix que deixem de veure les coses només en blanc i negre. Per tant, dona força als grisos, és a dir, als matisos. I sovint la veritat està feta de matisos.

Webgrafia

— «Periodisme i país: una reflexió». <http://www.paeria.es/arxiu/noticies/Document_cat_19389.pdf> — «La funció dels mitjans de comunicació». Documental TV3, programa *Latituds*. <<https://www.ccma.cat/tv3/alicanta/latituds/la-funcio-dels-mitjans-de-comunicacio/video/4102153/>> — «Veritats de mentida». Documental TV3, programa *Sense Ficció*. <<https://www.ccma.cat/tv3/alicanta/sense-ficcio/veritats-de-mentida/video/5669141/>> — «La batalla per les xarxes». Documental TV3, programa *Sense Ficció*. <<https://www.ccma.cat/tv3/alicanta/sense-ficcio/la-batalla-per-les-xarxes/video/5960807/>> — «Comunicación Vs. manipulación», de Olga Berrios. Plataforma de Infancia. — «Cuatro consejos de administración controlan el 80 % de las audiencias de televisión y radio», de Núria Martínez. El informativo de *Público*. — «Desinformar en la sociedad de la información» de Celso Martínez Musiño. — «El control de los medios de comunicación» de Noam Chomsky. — «El papel de los medios de comunicación», de Ciberresponsales, proyecto de la Plataforma de Infancia. <<https://www.ciberresponsales.org/pages/el-papel-de-los-medios-de-comunicacion>> — «El periodisme abans, el periodisme ara», de Marçal Sintès. <<http://www.msintes.com/2018/02/el-periodisme-abans-periodisme-ara/>> — «Periodisme, avui»,

de Nil Rambert. *La Nau*. <<https://lanau.cat/2018/12/27/periodisme-avui/>> – «Com influeix la tecnologia en el periodisme?», d'Elena Santos. Consumer.es. <<https://www.consumer.es/ca/tecnologia-ca/com-influeix-la-tecnologia-en-el-periodisme.html>>
